

Kvarboendeprincipen

SEDAN FLERA DECENNIER har landets kommuner tillämpat den så kallade "kvarboendeprincipen". Den vilar till stor del på arbetarförfattaren Ivar Lö-Johanssons böcker *Ålderdom* från 1949 och *Ålderdoms Sverige* – en stridsskrift från 1952. Författaren kritiserade den förhärskande ideologin att äldre personer ska bo på ålderdomshem när de behöver tillsyn och omsorg. Han beskrev en omänsklig, skandalös miljö på ålderdomshemmen med klientblandning mellan äldre och mentalsjuka, tvångsintagningar och förmyndarmentalitet. Ålderdomshemmen ledde till tristess, passivitet och att den äldre rycktes ur sitt livssammanhang. Han argumenterade för att det vore mer humant, och även billigare, att ge äldre personer hjälp och tillsyn i den egna bostaden och myntade en slogan "Hemvård istället för vårdhem". Hemtjänsten skulle ersätta ålderdomshemmen.

Ivar Lö Johanssons engagemang påverkade snabbt den politiska processen. Socialminister Gustav Möller framhöll att hemvården skulle byggas ut och att äldre bara undantagsvis skulle tas in på ålderdomshem. Kommunreformen 1952 innebar att kommunal hemtjänst etablerades. Regeringen beslutade 1957 att åldringsvården först och främst skulle hjälpa äldre att kunna leva ett oberoende liv i sina hem så länge som möjligt¹.

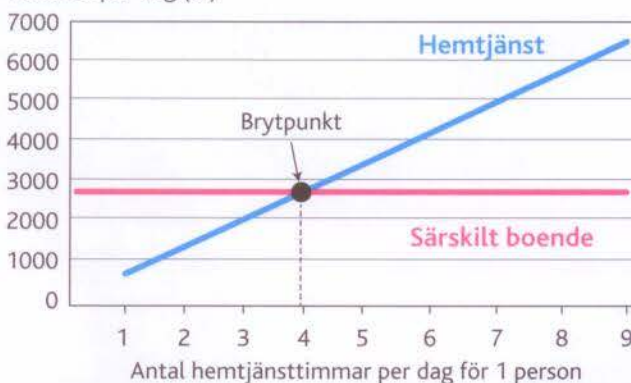
Därmed var "kvarboendeprincipen" född och innebär att äldre personer skall kunna bo kvar i den egna bostaden så länge man vill, även om man drabbas av sjukdomar eller skador med tillhörande funktionsnedsättningar. Detta förutsätter att bostaden och närmiljön fungerar och att det finns möjlighet att få service och personlig omvårdnad.

Kommunerna tillämpar kvarboendeprincipen allt starkare. Enligt Socialstyrelsens årliga lägesrapporter och öppna jämförelser minskade antalet platser i särskilt boende med 33 procent på 14 år, från 121 305 platser år 2000 till 81 000 platser 2014.

"Brytpunkten" för kostnadsneutralitet mellan hemtjänst i ordinarie boende och flyttning till särskilt boende har studerats i en utredning från Högskolan i Dalarna 2014². Figuren visar att brytpunkten ligger vid cirka 120 hemtjänsttimmar per månad, dvs cirka 4 timmar per dag. Enligt enhetscheferna används dock inte brytpunkten som styrmedel av politikerna, eftersom de anser att det sker en "naturlig avveckling av insatserna" innan man kommer upp till brytpunkten.

Frågan om en mänsklig äldreomsorg är lika aktuell idag, men situationen har ändrats betydligt under de gångna 60 åren. Idag bor många äldre personer ensamma i sina bostäder och kan lätt bli understimulerade, både psykiskt och fysiskt. Dessutom kan ensamheten och olika funktionsnedsättningar leda till en känsla av otrygghet. Understimulering i kombina-

Kostnad per dag (kr)

BRYTPUNKTEN. I figuren antas att den faktiska kostnaden för en plats i särskilt boende (rött) är 985 000 kr/år (2 700 kr/dag) och för en hemtjänsttimme (blått) 660 kr. En dag på särskilt boende motsvarar då cirka 4 timmars hemtjänst. Brytpunkten för kostnadsneutralitet ligger där linjerna korsas.

tion med stress kan sannolikt påverka hälsotillståndet mycket negativt. Den tidigare socialministern Gertrud Sigurdson skrev på DN debatt den 18 oktober 2013 om sin upplevelse av "Tvångsvård i hemmet", när hon vid 90 års ålder, trots upprepade svåra fall i bostaden och stark känsla av otrygghet, fått avslag på sin ansökan om flyttning till ett särskilt boende.

Det finns ett stort behov av studier om hur äldre personer själva ser på sitt boende och avvägningen mellan att bo kvar i sitt vanliga boende och att flytta till ett mer anpassat äldreboende. En central fråga är vad som avses med ett "anpassat" eller "lämpligt" boende för äldre personer. Jag diskuterade denna fråga i en tidigare ledare i *Svensk Geriatrik*. Det är nödvändigt att äldre personer själva, både de som har god autonomi och vill planera för sitt kommande åldrande och de som har olika funktionsnedsättningar med nedsatt autonomi, är delaktiga i planeringen av boenden för äldre. <<

1. Arvidsson L. Kvarboendeprincipen i äldreomsorgen. Fil kand uppsats. Socialhögskolan, Lunds universitet 2005. Webbadress: <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1329879&fileId=1329880>
2. Bruhn Å. Brytpunkt för kostnadseffektivitet – särskilt boende kontra hemtjänst. Högskolan i Dalarna 2014. Webbadress: <http://www.du.se/PageFiles/3645/Projekt%20Brytpunkt%20för%20kostnadseffektivitet%20-%20särskilt%20boende%20kontra%20hemtjänst.pdf>

Gunnar Akner

Professor och docent i geriatrik, läkare
 akner.gunnar@gmail.com
 www.gunnar-akner.se
 www.aknerblog.wordpress.com

